

Marzanna B. Kielar

Aneta Gop

Akademia Pedagogiki Specjalnej im. M. Grzegorzewskiej

INTEGRALNY PLURALIZM METODOLOGICZNY – POSTDYSCYPLINARNE PODEJŚCIE DO BADAŃ NAUKOWYCH

Głównym celem artykułu jest prezentacja teoretycznego modelu postdyscyplinarnych badań naukowych oraz możliwości jego zastosowania m.in. w badaniach edukacyjnych¹. Postdyscyplinarne ujęcie badanej rzeczywistości zezwala łączyć multi-, cross- i transdyscyplinarne ścieżki badań naukowych oraz oferuje instrumentarium teorii integralnej, które umożliwi efektywne rozwiązywanie problemów badawczych w pojedynczych obszarach wiedzy (Crittenden, 2007).

Przedstawiona w 2006 r. w USA koncepcja Integralnego Pluralizmu Metodologicznego (*Integral Methodological Pluralism – IMP*) jest przez badaczy umieszczana w obrębie *mieszanych metod badań* (Black, 2008; Martin, 2008; Esbjörn-Hargens, 2006), które są logicznym następstwem toczonej od dziesięcioleci dyskusji między orędownikami badań ilościowych i jakościowych. Jedno z podstawowych założeń IMP wymaga, aby dane zjawisko badać przy użyciu 8 metod badawczych, a właściwie 8 rodzin metodologicznych, z których każda może pomieścić wiele różnych metod badań, praktyk badawczych i zaleceń. Każda z metod badań odsłania inny aspekt rzeczywistości, niedostępny dla pozostałych ujęć badawczych. W pełni integralne podejście do badanego zjawiska zakłada, że nie zostanie pominięta żadna z ośmiu perspektyw i metod badawczych.

Teoria integralna

Fundamentem Integralnego Pluralizmu Metodologicznego jest teoria integralna i model AQAL – rezultat blisko czterdziestoletnich badań transdyscyplinarnych amerykańskiego teoretyka, filozofa i psychologa, Kena Wilbera². Stworzył on metateoretyczną syntezę uznającą podstawowe, choć w jego mniemaniu częściowe rozstrzygnięcia węższych teorii. Podstawą owej syntezy czyni Wilber *orientujące uogólnienia*, czyli przyjęte w różnych dziedzinach wiedzy ogólne prawdy i twierdzenia, co do których panuje niemal powszechna zgoda.

Teoria integralna jest wyłaniającą się dziedziną naukową, która według szacunków amerykańskich badaczy (Forman, Esbjörn-Hargens, 2010) znalazła dotychczas praktyczne zastosowanie w ponad pięćdziesięciu dyscyplinach akademickich: od medycyny przez edukację, psychologię, zarządzanie, politykę, ekonomię, prawo,

teorię sztuki do futurologii, ekologii i wielu innych. Użyteczność teorii integralnej znajduje potwierdzenie w niewielkiej i średniej skali, na przykład podczas prowadzenia zajęć w klasie szkolnej, indywidualnej sesji terapeutycznej czy w zarządzaniu organizacją. Wilberowska teoria znajduje też zastosowanie w projektach o zasięgu międzynarodowym, na przykład program „Leadership for Results”, realizowany przez ONZ w ponad trzydziestu krajach w ramach walki z HIV/AIDS (Esbjörn-Hargens, 2010).

Filarem umożliwiającym praktyczne zastosowania teorii integralnej jest model AQAL (*all quadrants, all levels*), obejmujący w zamierzeniu wszystkie wymiary i poziomy rzeczywistości. Tworzy go co najmniej pięć elementów, które obrazują fundamentalne, powtarzające się wzory rzeczywistości, powracające w różnorodnych kontekstach: 1) cztery ćwiartki (*quadrants*), czyli podstawowe wymiary doświadczenia; 2) *poziomy (levels)* egzystencji: cielesne, umysłowe, duchowe; 3) *linie (lines)* rozwoju, na przykład rozwoju jednostki: poznawczego, moralnego, interpersonalnego i inne; 4) *stany (states)* świadomości: jawa, sen, marzenie i inne; 5) *typy (types)*, na przykład charakteryzujące płeć, osobowość, style przyswajania wiedzy itd. W niniejszym artykule skupimy się jedynie na pierwszym z wymienionych elementów, ćwiartkach, jako kluczowym dla przedmiotu naszych rozważań.

Cztery ćwiartki modelu AQAL jako wymiary i perspektywy

Ćwiartki przedstawiają wewnętrzne i zewnętrzne wymiary istnienia jednostki w świecie: świadomość, zachowanie, kulturę oraz środowisko/systemy. Zdaniem Wilbera, każdy indywidualny byt posiada przynajmniej cztery wymiary doświadczenia rzeczywistości, a zatem powinno się na równi badać i zgłębiać jego intencjonalne, behawioralne, kulturowe i systemowe aspekty. Życie żadnej istoty nie upływa bowiem w jednym tylko wymiarze.

Ćwiartki to zarazem cztery uniwersalne perspektywy opisujące ludzkie doświadczenie. Ich naturalną podstawę stanowi język: perspektywa Ja (subiektywna), perspektywa Ty/My (intersubiektywna), perspektywa To (obiektywna) i perspektywa Te (interobiektywna). Z każdym z wymiarów wiążą się też inne formy badań.

Górna Lewa ćwiartka (GL) reprezentuje wewnętrzny (intencjonalny) wymiar istnienia jednostki (świadomość, umysł, stany emocjonalne itd.), opisywany językiem „Ja”. Badacz może starać się poznać ów wymiar poprzez badanie introspekcyjne, psychoanalizę, analizę dzienników czy pamiętników osoby. **Górna Prawa ćwiartka (GP)** odnosi się do zewnętrznego (behawioralnego) wymiaru istnienia jednostki (materialny mózg i organizm, obserwowalne zachowanie), który wyrażany jest językiem „To”. Wymiar behawioralny przybliżają badania empiryczne, rygorystyczne pomiary i analizy. **Dolna Lewa ćwiartka (DL)** obejmuje wewnętrzny (kulturowy) świat zbiorowości: światopoglądy, wartości dzielone z członkami wspólnoty itd., ujmowany językiem „Ty/My”. Do obszaru tego można dotrzeć poprzez badania antropologiczne, etnometodologiczne czy hermeneutyczne. **Dolna Prawa ćwiartka (DP)** opisuje zewnętrzne (systemowe) formy życia społeczeństwa: środowisko i materialny oraz instytucjonalny świat będący tworem zarówno natury, jak i ludzi. Opisywany językiem „To” wymiar systemowy można poznać poprzez badania empiryczne i analizy statystyczne.

Wymienione wymiary istnienia różnią się między sobą rodzajami danych, prawd oraz kryteriami potwierdzania słuszności. W wymiarze behawioralnym kryterium potwierdzania słuszności będzie **prawda** obiektywna, owoc doświadczalnych ustaleń dostrzegalnych faktów. W wymiarze intencjonalnym – subiektywna **prawdomówność**, odzwierciedlająca się we właściwej percepcji przez jednostkę jej doświadczenia wewnętrznego. Z kolei dla wymiaru kulturowego kryterium tym będzie intersubiektywna **sprawiedliwość**, która wyłania się w procesach osiąganego przez jednostki ponadosobistego zrozumienia. Interobiektywne **funkcjonalne przystosowanie**, ukazujące dostosowanie jednostki do systemów i środowiska, będzie kryterium potwierdzania słuszności w wymiarze systemowym.

Tabela 1. Niektóre aspekty czterech ćwiartek

Górna Lewa	Górna Prawa
<p>Self i Świadomość</p> <p>Indywidualna – Wnętrze</p> <p><i>Doświadczenia</i></p> <p>Subiektywna</p> <p>Prawdomówność</p> <p>JA</p>	<p>Mózg i Organizm</p> <p>Indywidualna – Zewnętrzne*</p> <p><i>Zachowania</i></p> <p>Obiektywna</p> <p>Prawda</p> <p>TO</p>
<p>MY</p> <p>Zbiorowa – Wnętrze</p> <p><i>Kultury</i></p> <p>Intersubiektywna</p> <p>Sprawiedliwość</p> <p>Kultura i Światopogląd</p>	<p>TE</p> <p>Zbiorowa – Zewnętrzne</p> <p><i>Systemy</i></p> <p>Interobiektywna</p> <p>Funkcjonalne przystosowanie</p> <p>System społeczny i Środowisko</p>
Dolna Lewa	Dolna Prawa

Źródło: Sean Esbjörn-Hargens, Ken Wilber (2006): *Toward a comprehensive integration of science and religion: A post-metaphysical approach*. In Philip Clayton, Zachary Simpson (Ed.) *The Oxford handbook of religion and science*. Oxford: Oxford University Press, s. 526

* Zewnętrzne – ang. *exterior* – strona zewnętrzna, to co poddaje się obserwacji i pomiarowi. Termin ten występuje w polskich tłumaczeniach książek Wilbera.

Cztery ćwiartki są ze sobą powiązane i ewoluują wzdłuż wielu linii rozwojowych, przechodząc przez poziomy o wzrastającym stopniu złożoności. Na przykład można mówić o ewolucji struktur poznawczych jednostki w ćwiartce intencjonalnej, ewolucji światopoglądów, systemów wartości w ćwiartce kulturowej, ewolucji układu nerwowego organizmów w ćwiartce behawioralnej czy ewolucji ludzkich społeczności w ćwiartce systemowej.

Szeroki empiryzm

Wilber reprezentuje w nauce stanowisko antyredukjonistyczne. Sprzeciwia się sprowadzaniu złożonych wymiarów istnienia, czyli czterech ćwiartek, do wymiaru obiektywnego (Górna Prawa ćwiartka), gdzie rozwinięte struktury redukuje się do cząstek subatomowych. Takie działania, odmawiające uznania prawdziwości pozostałych wymiarów, określa on mianem redukcjonizmu topornego (*gross reductionism*) (Wilber, 2007; Wilber, 2001; Wilber, 2000). Amerykański filozof występuje także przeciwko subtelnemu redukcjonizmowi (*subtle reductionism*), który sprowadza subiektywny

(Górna Lewa ćwiartka) i intersubiektywny (Dolna Lewa ćwiartka) wymiar istnienia do interobiektywnej Dolnej Prawej ćwiartki. Ten typ redukcjonizmu przyjmuje z kolei, że jedyną realnością są splatające się ze sobą wzory rzeczywistości systemowej.

Wymienionym działaniom redukcjonistycznym, topornym i subtelnym, Wilber przeciwstawia praktyki oparte na szeroko rozumianym empiryzmie, który oznacza wszelkie bezpośrednie doświadczenie w ogólności, nie zaś jedynie sensoryczne doświadczenie świata materialnego. Pozostając pod wpływem idei radykalnego empiryzmu Williama Jamesa, ale też modyfikując ją i rafinując, Wilber w szerokim „pasmie” empiryzmu umieszcza „*empiryzm sensoryczny* (świata sensoryczno-motorycznego), *empiryzm mentalny* (obejmujący logikę, matematykę, semiotykę, fenomenologię i hermeneutykę) oraz *empiryzm duchowy* (mistycyzm oparty na doświadczeniu, doświadczenia duchowe)” (Wilber, 2008, s. 159). Na tej podstawie tworzy on pewien zbiór praktyk i działań, które dostarczają danych otwartych na procedury sprawdzania.

Wilberowski paradygmat integralny zakłada, że wszelkie uprawnione poznanie – jądro każdej metody naukowej – opiera się na następujących po sobie praktykach (Wilber, 2008):

1. **Instrumentalne zalecenie**, czyli paradygmat (w znaczeniu rzeczywistej praktyki społecznej zakotwiczonej w faktach i dowodach, czy też wzoru gromadzenia danych). Właściwe zalecenie zawsze wyraża się w słowach: „Jeśli chcesz poznać to zjawisko, wykonaj to działanie”. Nakazuje ono sformułować założenia, a następnie przeprowadzić badanie w taki sposób, aby kompetentne osoby mogły powtórzyć czynności badawcze i uzyskać tożsame rezultaty.
2. **Bezpośrednie zrozumienie**, czyli momentalne doświadczenie, unaocznienie lub iluminacja otrzymanych danych. Wilberowski użycie terminu „dane” pokrywa się ze znaczeniem wprowadzonym przez Williama Jamesa, który określał je jako doświadczenie w dowolnym obszarze.
3. **Wspólne potwierdzenie** (odrzućenie), czyli sprawdzenie i porównanie wyników badania z rezultatami badań kompetentnych osób, które postąpiły zgodnie z instrumentalnym zaleceniem i w konsekwencji zgromadziły poznawalne, ugruntowane w doświadczeniu dowody.

Według Wilbera, trzy sekwencje postępowania badawczego odnoszą się do wszelkiej wartościowej wiedzy, na dowolnym poziomie istnienia (sensorycznym, mentalnym, duchowym) oraz we wszystkich wymiarach doświadczenia: wewnętrznych (intencjonalnym, kulturowym) i zewnętrznych (behawioralnym, systemowym), czyli czterech ćwiartkach.

Stanowisko postmetafizyczne

Integralny Pluralizm Metodologiczny jest ugruntowany w postmetafizycznym podejściu Wilbera do zagadnień ontologicznych i epistemologicznych. Twórca teorii integralnej głosi, że świat przedstawiony nie składa się z rzeczy i ich własności ani z percepcji, procesów czy zjawisk (Wilber, 2007). Rzeczywistość nie opiera się na strukturach ontologicznych istniejących niezależnie od świadomości poznającego podmiotu, na zawsze ustalonych, beczasowych i ahistorycznych. Transindywidualne struktury ontologiczne wylaniają się i stabilizują w toku ewolucji, napierając na psychikę jednostki, która urzeczywistnia je w procesie rozwoju.

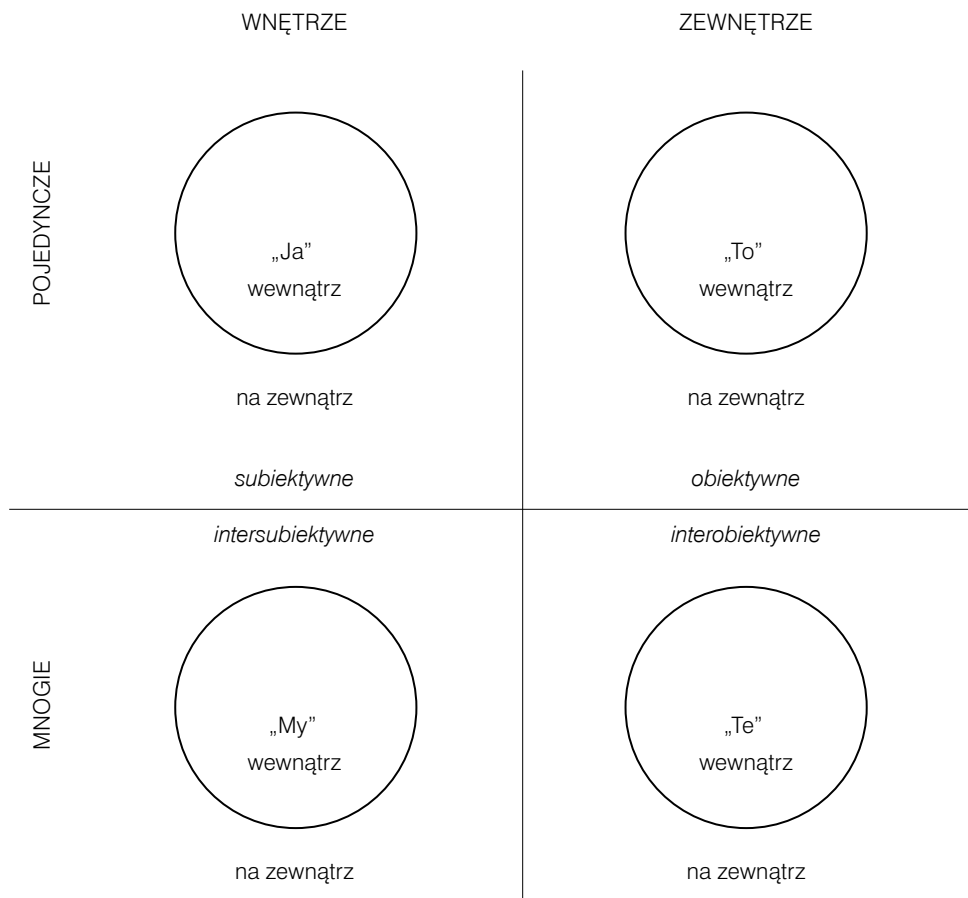
W zgodzie z podejściem postmetafizycznym Wilber zakłada, że cała rzeczywistość manifestuje się jako tworzona z wpływających na siebie perspektyw czujących bytów, stwierdza: „każda rzecz *jest* perspektywą, zanim będzie czymkolwiek innym” (Wilber, 2007, s. 255). W miejscu **postrzegania** amerykański badacz stawia zatem **perspektywy**, wyjaśnia, że obiekty trwają w przestrzeniach ustanowionych po części przez świadomość poznającego podmiotu. Kluczowy jest ewolucyjny poziom rozwoju świadomości i obierane przez jednostkę perspektywy. Ludzie egzystują na różnych poziomach świadomości (na przykład magicznym, mitycznym, racjonalnym, integralnym), które określają ich sposoby rozumowania i światopoglądy. Fakt ten sprawia, że – wskazuje Wilber – nie istnieje jedna, ustalona rzeczywistość, a raczej kontinuum światów, które rodzą się wraz z różnymi porządkami świadomości i są przez nie po części powoływane do istnienia. Porządki rozumowania, które aktywnie uczestniczą w tworzeniu postrzeganej rzeczywistości, stają się dostępne poznaniu w eksploracjach empirycznych i fenomenologicznych, a nie w wyniku spekulacji metafizycznych (Wilber, 2002; Wilber, 2001).

Twórca teorii integralnej występuje jednocześnie przeciwko *mitowi danego* (*mith of the given*), który jest istotą wąskiego empiryzmu, scjentyzmu i behawioryzmu. Mit danego lub monologiczny empiryzm zakłada, że: a) prawdziwy jest świat taki, jaki jawi się w umyśle poznającego, *dany* jako obiektywnie istniejący i niezmienny; b) świadomość poznającego podmiotu jest źródłem pełnej prawdy o rzeczywistości (a przecież poznanie introspekcyjne nie ukaże prawd intersubiektywnych); c) monologiczny empiryzm jest wystarczającym narzędziem odkrywania i badania choćby złożoności rozumowania, kwestii duchowych czy świadomości planetarnej (Wilber, 2008; Wilber, 2007). Umysł usidlony przez mit danego nie przyjmuje do wiadomości, że prawdy głoszone przez jednostkę są po części tworzone przez ponadosobiste powiązania i kształtowane przez kulturowe konteksty. Wilber odwołując się m.in. do Kanta, stwierdza, że percepcja poznającego podmiotu jest koncepcją – świat przedstawiony jest więc częściowo skonstruowany, czyli ustanawiany w procesie poznawania. „Nie jest to *tylko* społeczna konstrukcja, *wytwór* kulturowej świadomości – taki wniosek byłby przesadzony i niestety zbyt wielu postmodernistów ujmuje ją w taki sposób. W rzeczywistości jednak wszyscy uznani filozofowie modernistyczni i postmodernistyczni są zgodni, że to, co postrzegamy, jest *po części* konstrukcją” (Wilber, 2006).

Integralny perspektywizm

Integralny Pluralizm Metodologiczny jawi się jako złożona wersja czterech ćwiartek (Wilber, 2007; Esbjörn-Hargens, Wilber, 2006). Wilber przyjmuje, że każdy z czterech wymiarów doświadczenia można zbadać za pomocą dwóch rodzajów metod badawczych: takich, które eksplorują wnętrze danej ćwiartki oraz tych, które badają ćwiartkę od strony zewnętrznej. Na tej podstawie wnioskuje on, że każda osoba jest depozytariuszem **ośmiu rdzennych perspektyw** (schemat 1), których sumę nazywa integralnym perspektywizmem (*integral perspectivism*). Te perspektywy składają się na wewnętrzny i zewnętrzny ogląd zjawisk w każdym z czterech wymiarów doświadczenia. Jako przykład rozpatrzmy wymiar intencjonalny (Górna Lewa ćwiartka), w którym obecne są dwie podstawowe perspektywy na zjawisko radości istnienia (Wilber, 2007):

1. Wewnętrzny, subiektywny (fenomenologiczny) ogląd odczucia radości życia; ukazuje, jak badane doświadczenie jest bezpośrednio **odczuwane** przez jednostkę. Jest to perspektywa pierwszej osoby (Ja).
2. Zewnętrzne (strukturalne) spojrzenie na subiektywne odczucie owej radości życia; ukazuje, jak badane doświadczenie **wygląda** z pewnej odległości. Jest to perspektywa trzeciej osoby (To).

Schemat 1. Osiem pierwotnych perspektyw
 Źródło: Ken Wilber, *Integral spirituality...*, s. 36

Wilber zakłada, że każda uzasadniona perspektywa niesie pewną prawdę. Innymi słowy, perspektywa każdej ćwiartki i każdego poziomu rozwojowego jest częściowo słuszna, a źródłem zróżnicowanych idei jest fakt, iż wywodzą się one zazwyczaj z odmiennych perspektyw (Murray, 2006). Częściowa prawda odnosi się zarówno do danego poziomu rozwoju jednostki, jak i stanowi istotne i niezbędne ogniwo wyżej złożonych poziomów. Wszystkie uzasadnione perspektywy wnoszą zatem swoje istotne prawdy cząstkowe do integralnej syntezy, choć trzeba mieć na uwadze,

że niektóre z perspektyw są głębsze i bardziej adekwatne od innych, gdyż zawierają więcej pewników.

Fragmentaryczne aspekty rzeczywistości odsłaniają odmienne metody badawcze, przynosząc prawdziwe, ale cząstkowe rezultaty. Wilberowska teoria integralna włącza i uznaje uzasadnione prawdy częściowe za pomocą trzech reguł jednoczących: niewykluczania, odsłaniania i ustanawiania. Zgodnie z **zasadą niewykluczania** (*nonexclusion*) integraliści uznają wszystkie prawdziwe twierdzenia, które okazały się zasadne w obrębie swych własnych paradygmatów na danym polu wiedzy, na przykład zdały test zasadności w matematyce, duchowości czy hermeneutyce. Poprzez takie twierdzenia badacze mają prawo wydawać sądy o istnieniu zjawisk w obrębie ich własnej dziedziny, nie mogą zaś kompetentnie rozstrzygać o zjawiskach ujawniających się w ramach innych paradygmatów. **Zasada odsłaniania** (*unfoldment*) wskazuje, że pośród wielu praktyk badawczych znajdziemy takie, które są szersze, bardziej wszechstronne i pełniejsze od innych, a więc odkrywają więcej prawd. Na przykład w obrębie linii rozwoju poznawczego czy moralnego jednostki pewne tezy będą głębsze, włączą prawdy bardziej adekwatne. Według **zasady ustanawiania** (*enactment*) różnorakie metody badawcze odsłaniają różne zjawiska. Na kształt zjawiska, czyli jego ustanowienie i wprowadzenie w życie wpływa perspektywa badającego. Wilberowskie podejście postmetafizyczne do ontologii i epistemologii przyjmuje, że zjawiska niejako wylaniają się w procesie poznania, w części ustanawiane przez badacza, którego struktury świadomości aktywnie uczestniczą w tworzeniu postrzeganej rzeczywistości. Wymienione zasady znajdują zastosowanie w każdym obszarze wartościowej wiedzy, odsłaniają różne formy prawdy, a także chronią pozycję wszystkich perspektyw w rzeczywistości.

Rodziny metod badawczych

Osiem pierwotnych perspektyw składa się na wewnętrzny i zewnętrzny obraz zjawisk w czterech ćwiartkach modelu AQAL. Do każdej z tych perspektyw można dotrzeć z pomocą określonej metody badawczej lub swego rodzaju rodziny skupiającej wiele metod i technik badawczych (schemat 2). Zgodnie z integralnym podejściem do badanej rzeczywistości, należy uwzględnić wszystkie osiem perspektyw i odsłaniające je metody badań.

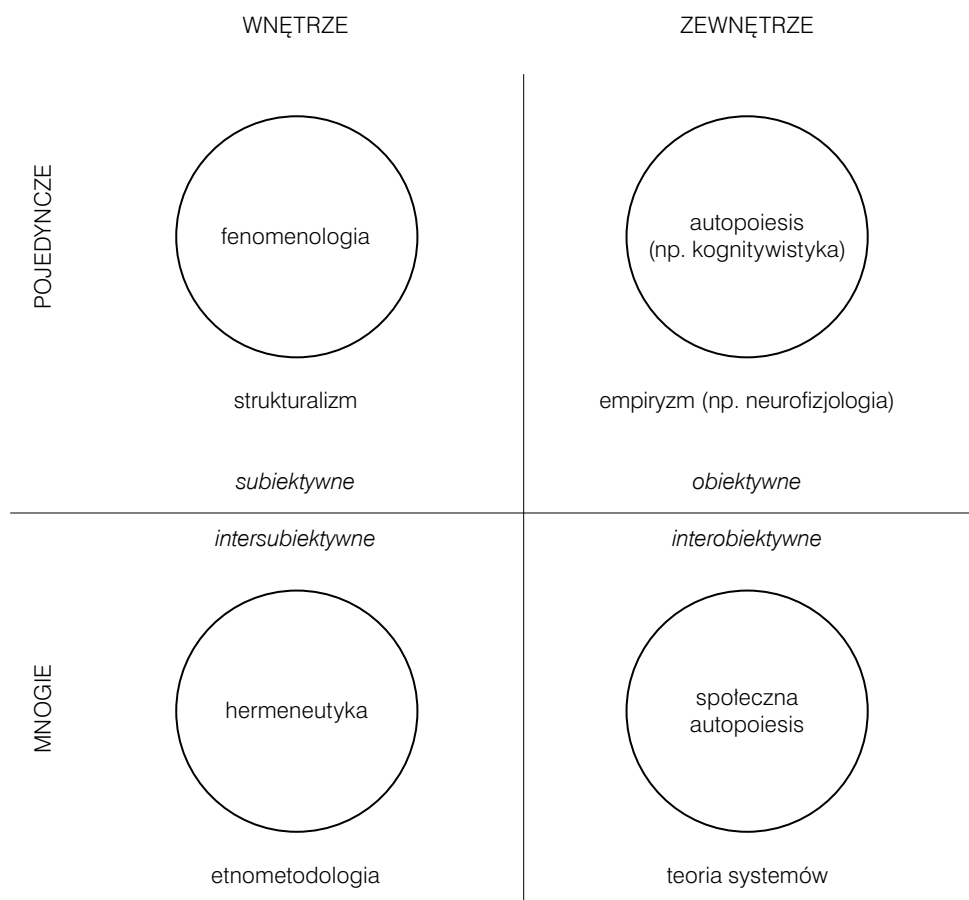
Każda z wymienionych rodzin metod badawczych mieści rozmaite metody eksploracji rzeczywistości, różne praktyki, techniki i dyrektywy (Wilber, 2007; Küpers, Weibler, 2008; Heikkinen, 2010).

Górna Lewa ćwiartka:

Rodzina **fenomenologii** zogniskowanej na studiowaniu świadomości i obiektów bezpośredniego doświadczenia, mieści na przykład badanie introspekcyjne i autorefleksję, które odsłaniają własny, wewnętrzny świat myśli, emocji, wrażeń jednostki. Rodzina **strukturalizmu** badająca powtarzające się wzory wewnętrznych doświadczeń, własne lub innej osoby, włącza m.in. testy rozwojowe, testy na typ osobowości, wywiady z innymi osobami na temat badanej jednostki, metody analizy strukturalnej itd.

Dolna Lewa ćwiartka:

Rodzina **hermeneutyki** eksplorująca ponadosobiste, wzajemne rozumienie, obejmuje m.in. analizę interpretacyjną, analizę tekstową, zbiorową introspekcję, zbiorową refleksję, wywiady. Rodzina **etnometodologii** odkrywająca powtarzające

Schemat 2. Osiem głównych metodologii
 Źródło: Ken Wilber, *Integral spirituality...*, s. 37

się wzory intersubiektywnego rozumienia, mieści badania antropologiczne, formy analizy kulturowej, analizę dialogową i inne.

Górna Prawa ćwiartka:

Teoria autopoiesis, czyli samotworzenia (*self-creation*), odkrywająca samoregulujące się zachowanie jednostki (na przykład bada rodzaj struktury wewnętrznej, wyjaśniającej obserwowane zachowanie), stosuje standardowe metody badawcze kognitywistyki, socjobiologii, psychologii ewolucyjnej czy psychiatrii biomedycznej. Rodzina **empiryzmu** badająca dające się obserwować zachowanie, obejmuje m.in. konwencjonalne metody badawcze nauk eksperymentalno-obszernych (na przykład klasycznego behawioryzmu, neurofizjologii czy biologii ewolucyjnej), czyli analizę zachowania, obserwację i eksperymenty laboratoryjne, analizę luk, badanie diagnostyczne, obrazowanie medyczne (fMRI) itd.

Dolna Prawa ćwiartka

Teoria społecznej autopoiesis odkrywa samoregulującą się dynamikę zachowań w systemach, na przykład ukazuje, w jaki sposób grupy tworzą siebie, utrzy-

mując wewnętrzną spójność i zakreślając granice. Przedmiotem badania są tu m.in. systemowe interakcje członków danej grupy (komunikacja, język, wzory oddziaływań, zależności) i artefakty, które jednostki w systemach i grupach wymieniają między sobą. Rodzina **teorii systemów**, badająca system od zewnątrz, na przykład dopasowanie funkcjonalne jednostek w dającej się obserwować całości, wnosi m. in.: analizy systemu, badanie relacji, analizy interakcji behawioralnych, modelowanie komputerowe, symulacje komputerowe, analizy statystyczne.

Integralny Pluralizm Metodologiczny honoruje i włącza metody badawcze uznane i stosowane na polu ich rodzimych dyscyplin. Zakłada koordynację wielu podejść badawczych, co pozwala bardziej wszechstronnie zbadać i pełniej zrozumieć eksplorowane zjawisko. Wilber wyraża opinię, że „każde podejście, które pomija którykolwiek z tych 8 paradygmatów jest mniej-niż-wystarczającym podejściem według dostępnej i pewnej wiedzy ludzkiej w obecnym czasie” (Wilber, 2007, s. 33). Integralny Pluralizm Metodologiczny jawi się jako spójna struktura, zdolna powiązać metody badań ilościowych i jakościowych, co można uznać za istotne osiągnięcie teorii integralnej. Nowatorska, integralna wizja badań naukowych łączy: a) metody i praktyki badawcze z perspektywy pierwszej osoby (momentalne doświadczenie jednostki w stosunku do siebie lub rzeczywistości zewnętrznej: Ja); b) z perspektywy drugiej osoby (perspektywa dialogiczna: Ty/My) oraz c) z perspektywy trzeciej osoby (perspektywa badająca obiektywne „fakty”: To/Te). Takie ujęcie umożliwia badaczowi odkrywanie istotnych zależności między różnymi wymiarami-perspektywami rzeczywistości, konfrontuje i komunikuje te wymiary ze sobą.

Integralny Pluralizm Metodologiczny w badaniach naukowych

Zamieszczony poniżej skrótowy opis wybranych badań podkreśla przede wszystkim sposób projektowania badań w schemacie IMP oraz wykorzystanie w nim licznych metodologii. Dobór różnorodnej tematyki badań, związanej z edukacją, psychoterapią, studiami Genderowymi i przywództwem, podyktowany jest chęcią ukazania wszechstronnych możliwości wykorzystania Integralnego Pluralizmu Metodologicznego w badaniach naukowych.

W ramach badań międzynarodowych instytucji (Hochachka, 2008), które stosowały metodologię integralną, warto przytoczyć przykład organizacji Educate Girls Globally³ (EGG). IMP zastosowano w celu diagnozy zewnętrznych i wewnętrznych barier edukacyjnych młodych dziewcząt oraz wdrożenia programu stymulującego społeczność do wspierania edukacji kobiet. Tabela 2 obrazuje, w jaki sposób organizacja ta wykorzystwała IMP w diagnozie przyczyn istniejącego stanu rzeczy.

Druga z badanych przez G. Hochachkę organizacji, Centro Bartolomé de las Casas (CBC), intuicyjnie wykorzystywała podejście integralne, z czasem włączając coraz więcej metodologii, pomocnych w identyfikacji i działaniach naprawczych wielopłaszczyznowych problemów targanego wojną społeczeństwa. Po zapoznaniu się z metodologią Wilbera świadomie zaczęto projektować działania organizacji, które skupiły się wokół wspomagania rozwoju wielu aspektów życia społeczności po wojnie domowej, takich jak zdrowie psychiczne (ćwiartka Górna Lewa), teologia biblijna (ćwiartki Górna i Dolna Lewa), lokalna ekonomia (Dolna Prawa) czy gry zespołowe, stymulujące kooperacyjność w zdeintegrowanym społeczeństwie. Jednakowo

Tabela 2. Diagnoza barier zewnętrznych i wewnętrznych w edukacji dziewcząt w Indiach wykonana przez EGG

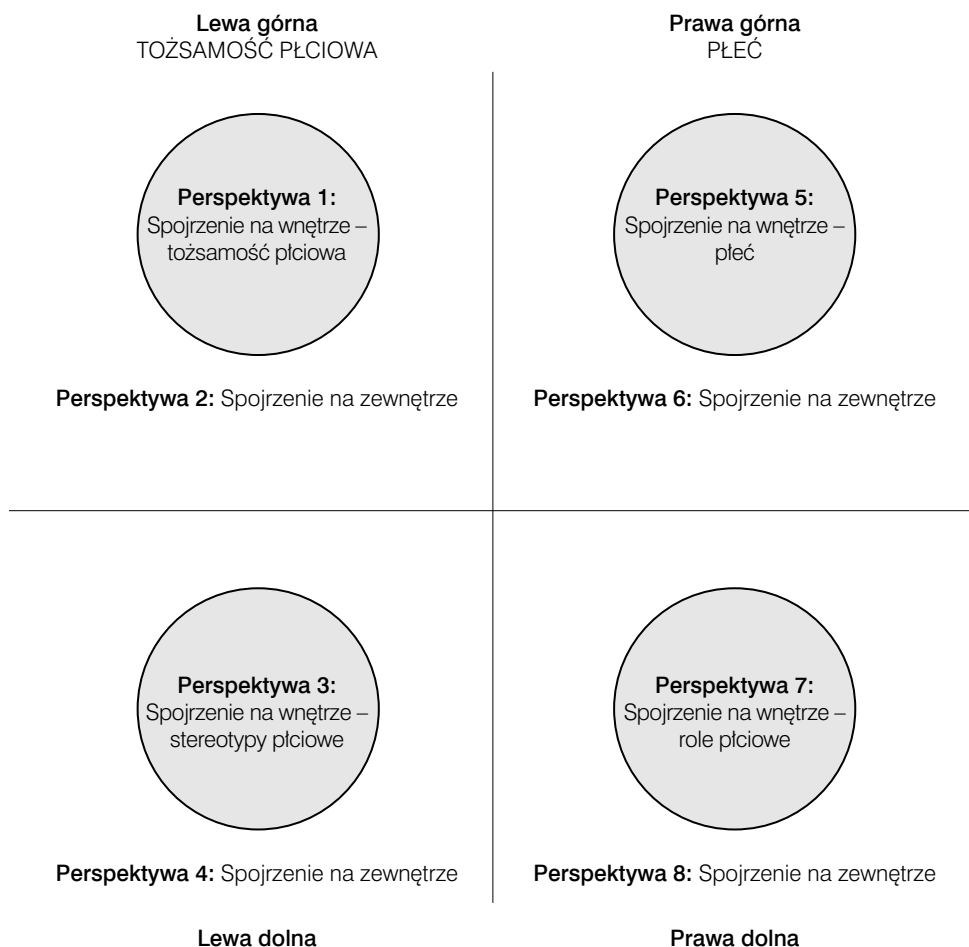
<p>GÓRNA LEWA – DOŚWIADCZENIE</p> <ul style="list-style-type: none"> • Niższe oczekiwania rodziców odnośnie osiągnięć ich córek, co przekłada się na faktycznie niższe osiągnięcia dziewcząt. • Przeświadczenie o tym, że edukacja i wykształcenie są nieistotne. • Niska motywacja i zainteresowanie edukacją, mało stanowcze wspieranie działań edukacyjnych. 	<p>GÓRNA PRAWA – ZACHOWANIA</p> <ul style="list-style-type: none"> • Dystans dzielący dom od szkoły i trudności związane z podróżowaniem dziewcząt. • Niewystarczające standardy higieniczne oraz standardy bezpieczeństwa w szkołach.
<p>DOLNA LEWA – KULTURA</p> <ul style="list-style-type: none"> • Społeczne wykluczenie z powodu rasy, religii, niepełnosprawności. • Podzielanie wartości istniejących w społeczeństwie lub danej kulturze, które nie wspierają potrzeby edukacji dziewcząt. • Nowe modele ról kobiecych, które inspirują i motywują młode dziewczęta do podejmowania edukacji. • Normy społeczne, które dyktują pozycję dziewcząt w rodzinie, mniej wartościowy wkład dziewcząt i kobiet w społeczeństwo. Kulturowanie tradycji, powstrzymujących dziewczęta zarówno od edukacji, jak i innych form społecznego zaangażowania. • Współdzielenie przekonań, wedle których to chłopcy powinni podejmować edukację, co w konsekwencji powoduje nacisk na kształcenie potomków męskich i ograniczenie możliwości kształcenia się dziewcząt. 	<p>DOLNA PRAWA – SYSTEM</p> <ul style="list-style-type: none"> • Prawo i polityka niektórych regionów, stawiająca kobiety w niekorzystnym położeniu. • System edukacyjny pozbawiony systemu bezpieczeństwa i odpowiednich dla dziewcząt warunków higienicznych. • Ekonomiczne brzemie dla rodziców. • Niewydolny system edukacji, niezdolny do zaspokojenia potrzeb zarówno dziewcząt, jak i ich rodzin.

Źródło: G. Hochachka (2008): *Case Studies in Integral Approaches in International Development*. „Journal of Integral Theory and Practice”, 3(2), 91

stymulowano procesy: *wzrostu własnej podmiotowości* poprzez introspekcję, sztukę i refleksję (Górna Lewa), *rozwoju intersubiektywnego dialogu*, poprzez m.in. wspólne rytualne czynności (Dolna Lewa), *nabywania zdolności technicznych* niezbędnych do skutecznego zarządzania projektami, raportowania i pisania wniosków, co wpisuje się w obiektywny charakter ćwiartek górnej i dolnej prawej.

IMP może być wykorzystywany do analizy zawartości konstruktów pojęciowego Gender, obserwowanego z wielu perspektyw (Cohen, 2008). Biologicznie, psychologicznie i społecznie rozumiana płeć, jak argumentuje J. Cohen, stanowi determinantę zarówno tożsamości płciowej, jak i podejmowanych ról społecznych. Perspektywy, z pozycji których do niedawna starano się wyjaśnić złożoność pojęcia płci, okazały się niewystarczające (Cohen, 2008, s. 130). W dyskursie naukowym płeć najczęściej rozpatrywana jest w ramach jednej dziedziny nauki, co zjawisku bardzo złożonemu nadaje monochromatyczny ogłąd. Przyczyn tej sytuacji upatrywać można także w fakcie stosowania rygorystycznej i „spłaszczającej poznanie” metodologii ilościowej, w ramach której zmienna *płci* jest najczęściej zredukowana do dychotomicznej zmiennej o charakterze biologicznym. Cohen przedstawia własną propozycję spojrzenia na płeć, integrującego wiele perspektyw i metodologii. Badacz ten umieszcza jej różne aspekty w czterech ćwiartkach Integralnego Pluralizmu Metodologicznego. I tak płeć rozpatrywana z perspektywy indywidualnej (*self*) to tożsamość płciowa; płeć poddana badaniu z perspektywy nauk empirycznych to płeć biologiczna; stereotypy płciowe reprezentują ogłąd z perspektywy zbiorowości i kultury, role płciowe natomiast da się zbadać zaprzęgając teorie systemów (Cohen, 2008, s. 137). W sposób uproszczony przedstawia to schemat 3.

Schemat 3. Osiem perspektyw badawczych płci

Źródło: J. Cohen (2008): *Coding Gender: Using IMP to Construct a Content Analysis of Gender Definitions in Scientific Research*. „Journal of Integral Theory and Practice” 3(2), s. 139

Szczegółowy schemat kodowania badań Genderowych mógłby wyglądać tak, jak przedstawia to tabela 3.

Tabela 3. Zastosowanie schematu kodowania IMP w badaniach Genderowych (*Gender Coding Scheme*)

DOMENA	DEFINICJA DOMENY	PERSPEKTYWA	SPOJRZENIE	RODZINA METODOLOGICZNA	PERSPEKTYWA	DEFINICJA KONCEPTUALNA	PRZYKŁADOWE SPOSOBY BADAŃ
Tożsamość płciowa	Aspekt płci, który jest doświadczany wewnątrz własnej psychiki jednostki	1	Wnętrze	Fenomenologia	Indywidualna, <i>self</i> jej, jego	Znaczenie tożsamości płciowej, które jednostka posiada	Relacja autobiograficzna, dotycząca rozwoju tożsamości płciowej
		2	Zewnętrze	Strukturalizm	Zewnętrzny obserwator jednostki		Kwestionariusz Ról Płciowych Bem (BSRI – Bem Sex Role Inventory)
Stereotypy płciowe	Kulturowo dzielone przekonania na temat ról płciowych w danym społeczeństwie	3	Wnętrze	Hermeneutyka	Członkowie grupy badanych	Znaczenie stereotypów w konkretnej grupie	Wywiady grupowe (fokusowe), ujawniające przekonania dotyczące mężczyzn
		4	Zewnętrze	Etnometodologia	Członkowie grupy lub zewnętrzny obserwator	Kulturowe wzorce symbolicznych interakcji, ujawniające stereotypy w konkretnej grupie	Cross-kulturowe badanie różnic odnośnie kobiet
Płeć biologiczna	Biologiczne cechy związane z byciem kobietą i mężczyzną	5	Wnętrze	Autopoiesis	Indywidualna, <i>self</i> jej, jego	Nieświadome mapy dotyczące własnej płci biologicznej	Kognitywne mapowanie struktur mózgowych w różnych punktach rozwoju biologicznego
		6	Zewnętrze	Empiryzm	Zewnętrzny obserwator jednostki	Zewnętrzne wskaźniki płci biologicznej jednostki	Obserwowanie cech płciowych chłopców/mężczyzn
Role płciowe	Zachowania i aktywności podejmowane przez kobiety i mężczyzn w danej społeczności, które stały się zinstytucjonalizowane w różnych systemach społecznych	7	Wnętrze	Spółeczna autopoiesis	Członkowie grupy badanych	Komunikowanie ról płciowych między członkami systemu społecznego	Zogniskowane wywiady grupowe, wyjaśniające powiązania komunikacyjne między członkami grupy
		8	Zewnętrze	Teoria systemów	Członkowie grupy lub zewnętrzny obserwator	Funkcjonalne dopasowanie ról płciowych do systemu społecznego	Badanie udziału kobiet w systemie politycznym

Źródło: J. Cohen (2008): *Coding Gender: Using IMP to Construct a Content Analysis of Gender Definitions in Scientific Research*. „Journal of Integral Theory and Practice” 3(2), s. 142

Ciekawą propozycję w nurcie integralnych badań nad przywództwem wysuwa S. Wright (2008). Przy zastosowaniu metodologii z Górnej Lewej ćwiartki proponuje zbadanie własnego doświadczenia w aspekcie bycia przywódcą (*Kim jestem jako lider?*). Stosując procedury hermeneutyki i etnometodologii proponuje dociekać, *jakie jest moje zachowanie jako lidera?*, przy zastosowaniu autopoiesis i empiryzmu można zbadać, *jakie są moje relacje, jako lidera, z innymi?*, zaprzeczając metody z grupy teorii systemów i społecznej autopoiesis można by zbadać, *czym i jakie jest środowisko, któremu przewodzę?* (Wright, 2008, s. 3).

IMP wykorzystać można także w psychoterapii. Jeden z projektów badawczych, o których pisze się na <http://www.integralresearchcenter.org/action>, dotyczy wykorzystania IMP w procesie podejmowania decyzji o dopasowaniu rodzaju terapii (jednego z około czterystu) do indywidualnych potrzeb klienta/pacjenta (Prochaska, Norcross, 2003, za: Marquis). W badaniu, w którym wzięło udział pięciu terapeutów, starano się uzyskać odpowiedź m.in. na następujące pytanie: *Jak terapeuci integralni wykorzystują informacje o pacjentach, które uzyskują za pomocą kwestionariusza wywiadu integralnego (Integral Intake^A), do tworzenia wstępnej konceptualizacji przypadku oraz planu integralnego leczenia?* (Prochaska, Norcross, 2003, za: Marquis, s. 2). W badaniu wzięło udział pięciu specjalistów, prowadzących psychoterapię od co najmniej ośmiu lat: dwóch psychiatrów i trzech psychologów. Każda z osób prowadziła terapię przez około 50 godzin (sesji). Przez ten czas gromadzono wszechstronne dane z wykorzystaniem różnorodnych narzędzi, które zostały dobrane zgodnie z modelem czterech ćwiartek. W procesie gromadzenia danych wykorzystano m.in. taśmy z nagraniami każdej z pięćdziesięciu sesji terapeutycznych, notatki terapeutów dotyczące decyzji terapeutycznych, zapisy rozmów badacza z terapeutami, prowadzonych w celu superwizji, narzędzia wspomagające podejmowanie decyzji terapeutycznych, takie jak wspomniany wcześniej kwestionariusz wywiadu integralnego *Integral Intake* czy *Brief Symptom Inventory* (BSI)⁵. Dane zostały zebrane z wykorzystaniem modelu Integralnego Pluralizmu Metodologicznego. Badając wewnętrzną, subiektywną perspektywę pacjentów (Górna Lewa ćwiartka) zastosowano: analizę relacji pacjentów na temat ich indywidualnego doświadczenia terapii, analizę odpowiedzi pacjentów uzyskanych w wyniku badania kwestionariuszem wywiadu. Badając jednostki z obiektywnej perspektywy ćwiartki behawioralnej (Górna Prawa) stosowano baterię standaryzowanych testów klinicznych. Kolejno zastosowano wywiad mający na celu wypracowanie intersubiektywnego spojrzenia na tzw. „dobroć dopasowania” terapii do specyfiki zaburzeń (Dolna Lewa). Wykorzystując interobiektywną perspektywę ćwiartki systemowej (Dolna Prawa) kluczowe momenty nagranych sesji poddano analizie systemowej przez obserwację i analizę zmian zachowań (Prochaska, Norcross, 2003, za: Marquis, s. 8).

Przykład zastosowania taksonomii integralnej pomocnej w oddziaływaniach terapeutycznych ujęto w tabeli 4.

Przedstawiona taksonomia integralna stanowi narzędzie pozwalające na dopasowanie rodzaju terapii do indywidualnych potrzeb pacjenta, zidentyfikowanych w każdej ćwiartce.

Tabela 4. Przykład zastosowania taksonomii integralnej w działaniach terapeutycznych

<p>GÓRNA LEWA – (WNĘTRZE) – INDYWIDUALNE DOŚWIADCZENIE</p> <ul style="list-style-type: none"> – na poziomie ciała: trening skupienia (<i>focussing</i>), polegający na skupieniu uwagi na wewnętrznym cielesnym doświadczeniu – na poziomie umysłu: zmiana nastawienia poznawczego (poznawcza restrukturyzacja), wzrastanie świadomości – na poziomie ducha: praktyka uważnej obecności (<i>mindfulness</i>) 	<p>GÓRNA PRAWA – (ZEWNĘTRZE) – INDYWIDUALNE DOŚWIADCZENIE</p> <ul style="list-style-type: none"> – na poziomie ciała: farmakoterapia, treningi samzarządzania swoją chorobą i procesem zdrowienia – na poziomie umysłu: terapia zorientowana na rzeczywistość Williama Glassera (z nurtu terapii egzystencjalnych), – na poziomie ducha: <i>Biofeedback</i> EEG – praca nad wprowadzaniem się i utrzymywaniem stanu relaksu, poprzez kontrolowanie fal <i>theta</i> i <i>delta</i>.
<p>DOLNA LEWA – (WNĘTRZE) – KOLEKTYWNE DOŚWIADCZENIE</p> <ul style="list-style-type: none"> – na poziomie ciała: wspieranie procesu indywidualizacji poprzez zerwanie więzi z <i>self-objektami</i> (Kohut) – na poziomie umysłu: odgrywanie ról – na poziomie ducha: rozwijanie bezinteresownego współczucia, społecznego zaciekawienia i jednoczesnego wyzwolenia 	<p>DOLNA PRAWA – (ZEWNĘTRZE) – KOLEKTYWNE DOŚWIADCZENIE</p> <ul style="list-style-type: none"> – na poziomie ciała: rozwój umiejętności zarządzania – na poziomie umysłu: trening umiejętności społecznych – na poziomie ducha: „bycie dla innych”

Źródło: Andre Marquis, *Integral Psychotherapists' Treatment-Matching Decisions: An Exploratory Study*. Przeglądane 6.02.2012., g. 13.52, s. 6

Podsumowanie

Niniejszy artykuł prezentuje innowacyjny model badań naukowych, Integralny Pluralizm Metodologiczny, na tle wybranych aspektów teorii integralnej i kreśli przegląd jego możliwości aplikacyjnych. Przywołane przykłady zastosowania IMP w różnych obszarach badań naukowych należy traktować jedynie jako wstępny zarys praktycznych aplikacji Integralnego Pluralizmu Metodologicznego. Podkreślić jednocześnie trzeba, że spora część projektów badawczych jest w trakcie realizacji, a jednym z najważniejszych jest rozpoczęty w 2009 r. na John F. Kennedy University kilkuletni, innowacyjny projekt badań edukacyjnych z wykorzystaniem IMP *iTEACH: Integral Transformative Education Assessment for Curriculum Research*⁶. Amerykańscy uczeni ogniskują się na badaniu efektów transformacyjnych edukacji integralnej u studentów Wydziału Studiów Integralnych tego uniwersytetu. Ich eksploracje mają na celu ulepszenie programów studiów i metod nauczania w taki sposób, aby wspierały rozwój wertykalny i horyzontalny studentów. Wielu projektom patronuje powołany do istnienia w 2008 r. na JFKU Integral Research Center⁷, który rozwija możliwości praktycznego stosowania Integralnego Pluralizmu Metodologicznego.

Przypisy

¹ Zagadnienia związane z zastosowaniem Integralnego Pluralizmu Metodologicznego w kontekście edukacyjnym przedstawiono na IV Międzynarodowej Konferencji Pedagogiki Filozoficznej, Uniwersytet Łódzki, Wydział Nauk o Wychowaniu, Katedra Teorii Wychowania, Zakład Pedagogiki Filozoficznej, Łódź, 22–24 listopada 2010. – Zob. Marzanna B. Kielar (2012): *Integralny Pluralizm Metodologiczny jako nowe podejście w badaniach edukacyjnych*. W: Sławomir Sztobryn, Marcin Wasilewski, Marcin Rojek (red.): *Metamorfozy filozofii wychowania. Od antyku po współczesność*. Łódź: Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego [w druku]. Wymieniony artykuł omawia sposób użytkowania IMP w badaniach naukowych, a także zawiera szczegółowy projekt badania integralnego, który jest podstawą eksploracji badawczych prowadzonych przez studentów kalifornijskiego John F. Kennedy University, wiodącego ośrodka akademickiego w dziedzinie teorii integralnej.

² Obszerne przedstawienie teorii integralnej i Integralnego Pluralizmu Metodologicznego zob. Marzanna B. Kielar (2012): *Integralna wizja Kena Wilbera i jej zastosowanie w edukacji*. Warszawa: Wydawnictwo Akademii Pedagogiki Specjalnej [złożona do druku].

³ Organizacja EGG zajmuje się wspieraniem edukacji dziewcząt z uwagi na zaskakująco niski odsetek wykształconych kobiet w Indiach. Z szacunkowych danych zamieszczonych na stronie organizacji EGG http://educategirls.org/html/whoweare_main.html wiadomo, że jedynie jedna na sto dziewcząt w przemysłowej części Indii dociera do 12 klasy.

⁴ *Integral Intake* jest kwestionariuszem wywiadu klinicznego, pomocnym w diagnozowaniu potrzeb psychologicznych pacjentów i strukturalizującym pracę terapeutów integralnych. <http://www.integrativepsychservices.com/files/39483080.pdf>, przeglądane dn. 7.02.2012, g. 11.36.

⁵ Szerzej o narzędziu na stronie: <http://psychcorp.pearsonassessments.com/HAIWEB/Cultures/en-us/Productdetail.htm?Pid=PAbi>

⁶ Dokładne informacje na temat projektu iTEACH można znaleźć na stronie. http://integralresearchcenter.org/sites/default/files/iTEACH%20Summary%2010_2010.pdf, data przejrzania 25.03.2011.

⁷ www.integralresearchcenter.org

Literatura

Black T. G. (2008): *Applying AQAL to the quantitative/qualitative debate in social sciences research*. „Journal of Integral Theory and Practice” 3(1)

Cohen J. (2008): *Coding Gender: Using IMP to Construct a Content Analysis of Gender Definitions in Scientific Research*. „Journal of Integral Theory and Practice” 3(2)

Crittenden J. (2007): *Using integral theory in the classroom*. „AQAL: Journal of Integral Theory and Practice” 2(2)

Esbjörn-Hargens S. (2010): *An overview of Integral Theory: An all-inclusive framework for the twenty-first century*. In Sean Esbjörn-Hargens (Ed.), *Integral theory in action. Applied, theoretical, and constructive perspectives on the AQAL Model* (pp. 33–61). SUNY Press, New York

Esbjörn-Hargens S. (2006): *Integral research: A multi-method approach to investigating phenomena*. „Constructivism in the Human Sciences” 1

Esbjörn-Hargens S., Wilber K. (2006): *Toward a comprehensive integration of science and religion: A post-metaphysical approach*. In Philip Clayton, Zachary Simpson (Ed.), *The Oxford handbook of religion and science* (pp. 523–546). Oxford University Press, Oxford

Forman M. D., Esbjörn-Hargens S. (2010): *The academic emergence of integral theory. Reflections on and clarifications of the 1st Biennial Integral Theory Conference*. In Sean Esbjörn-Hargens (Ed.), *Integral theory in action. Applied, theoretical, and constructive perspectives on the AQAL model* (pp. 23–31). SUNY Press, New York

Heikkinen K. (2010): *Integral mind, brain, and education*. In: Sean Esbjörn-Hargens, Jonathan Reams, Olen Gunlaugson (Ed.), *Integral education: New directions for higher learning* (pp. 271–288). SUNY Press, New York

Hochachka G. (2008): *Case Studies in Integral Approaches in International Development*. „Journal of Integral Theory and Practice” 3(2)

Kaufmann J. C. (2010): *Wywiad rozumiejący*. Oficyna Naukowa, Warszawa

Kielar M. B. (2012): *Integralny Pluralizm Metodologiczny jako nowe podejście w badaniach edukacyjnych*. W: S. Sztobryn, M. Wasilewski, M. Rojek (red.): *Metamorfozy filozofii wychowania. Od antyku po współczesność*. Wyd. UŁ, Łódź [w druku].

Kielar M. B. (2012): *Integralna wizja Kena Wilbera i jej zastosowanie w edukacji*. Wyd. Akademii Pedagogiki Specjalnej, Warszawa [złożona do druku].

Küpers W., Weibler J. (2008): *Inter-leadership: Why and how should we think of leadership and followership integrally?* „Leadership” 4

Marquis A.: *Integral Psychotherapists' Treatment-Matching Decisions: An Exploratory Study*. http://integralecology.org/integralresearchcenter/sites/default/files/Andre_Marquis_NIMH_grant_6-11.pdf, data przejrzania 6.02.2012.

Martin J. A. (2008): *Integral research as a practical mixed-methods framework: Clarifying the role of Integral Methodological Pluralism*. „Journal of Integral Theory and Practice” 3

Murray T. (2006): *Collaborative knowledge building and integral theory: On perspectives, uncertainty, and mutual regard*. „Integral Review: A Transdisciplinary and Transcultural Journal for New Thought, Research, and Praxis” 2.

- Wilber K. (2008): *Małżeństwo rozumu z duszą. Integracja nauki i religii*. Tłum. H. Smagacz. Wyd. J. Santorski & Co Agencja Wydawnicza, Warszawa
- Wilber K. (2007): *Integral spirituality: A startling new role for religion in the modern and postmodern world*. Integral Books, Boston & London
- Wilber K. (2006): *God's playing a new game*, rozm. przepr. Andrew Cohen. <http://www.andrewcohen.org/andrew/post-metaphysics.asp>, data przejrzania 17.01.2010.
- Wilber K. (2002): *Psychologia integralna. Świadomość, duch, psychologia, terapia*. Tłum. H. Smagacz. Wyd. J. Santorski & Co Wydawnictwo, Warszawa
- Wilber K. (2001): *The eye of spirit: An integral vision for a world gone slightly mad*, third edition expanded. Shambhala, Boston & London
- Wilber K. (2000): *Sex, ecology, spirituality: The spirit of evolution*, second, revised edition, [w:] *The collected works of Ken Wilber*. T. 6. Shambhala, Boston & London
- Wright S. (2008): *An Exploration of Integral Leadership*, s. 1–13. http://www.thecoachingproject.com/wp-content/uploads/Introduction_to_Integral_Leadership.pdf. Data przejrzania 6.02.2012.

Integralny Pluralizm Metodologiczny – postdyscyplinarne podejście do badań naukowych

Artykuł przedstawia innowacyjny model postdyscyplinarnych badań naukowych i przywołuje przykłady jego zastosowania. Odwołując się do teorii integralnej i modelu AQAL – rezultatu czterdziestoletniej pracy badawczej amerykańskiego filozofa i psychologa, Kena Wilbera, artykuł prezentuje założenia Integralnego Pluralizmu Metodologicznego (IMP), sytuowanego przez badaczy w obrębie mieszanych metod badań. IMP zakłada, że w pełni integralne podejście do badanego zjawiska wymaga wykorzystania ośmiu perspektyw i odpowiadających im ośmiu rodzin metod badawczych. Każda uzasadniona perspektywa wnosi istotną prawdę cząstkową do integralnej syntezy, choć trzeba mieć na uwadze, że niektóre z perspektyw są głębsze i bardziej adekwatne od innych, gdyż zawierają więcej pewników. Każda z metod eksploracji odsłania inny aspekt rzeczywistości, niedostępny dla pozostałych ujęć badawczych.

Prezentuje zarys wybranych badań z użyciem Integralnego Pluralizmu Metodologicznego na polu edukacji, psychoterapii, studiów Gender i przywództwa, ukazując tym samym możliwości jego wszechstronnego zastosowania w badaniach naukowych.

Słowa kluczowe: teoria integralna, model AQAL, cztery ćwiartki, szeroki empiryzm, stanowisko postmetafizyczne, integralny perspektywizm.

Integral Methodological Pluralism – post-disciplinary approach to scientific research

This article presents the innovative model of post-disciplinary scientific research and shows examples of its use. Basing on integral theory and AQAL model – which are results of forty years' scientific work of American philosopher and psychologist, Ken Wilber, the article describes thesis of Integral Methodological Pluralism (IMP), which is being situated by researchers among mixed research methodology. IMP assumes, that full integral approach upon the phenomenon being examined requires using eight perspectives and eight research method categories associated with them. Each perspective brings relevant partial truth into the integral synthesis. It's worth noting however, that certain perspectives containing more axiom are deeper and more adequate. Each of the exploration methods reveals a different reality aspect, unavailable for other approaches.

The article presents selected research using IMP within education, psychotherapy, gender studies, and leadership, thus showing its comprehensive use across scientific research.

Key words: integral theory, model AQAL, four quadrants, broad empiricism, post-metaphysical stance, integral perspectivism.